

Research Article

Analysis of the Effects of Anzali Wetland on the Economic Stability of Villages around Anzali Wetland

Behzad Majidi Shilsar¹, Mohammadbasit Qureshi^{2*}, Timur Amar³, Nasrollah Molaei Hashjin⁴ and Parviz Rezaei³

¹ Ph.D Student, Department of Geography and Rural Planning, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran

² Assistant Professor, Department of Geography, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran

³ Associate Professor, Department of Geography, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran

⁴ Professor, Department of Geography, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran

* Corresponding author, Email: mbasetgh@gmail.com

Receive Date: 18 October 2020

Accept Date: 28 October 2020

ABSTRACT

Introduction: Wetlands are mainly adjacent to settlements and there is a two-way relationship between wetlands and the stability of marginal rural settlements. As much as the stability of rural communities depends on the sustainability of wetlands. Anzali Wetland is also one of the important tourist attractions of Gilan and the livelihood of the inhabitants of the wetland in terms of agriculture, fishing and supply of raw materials for handicrafts depends on its life.

Objectives: The analysis of economic stability in rural communities on the edge of the wetland is based on the model of the village ecosystem and the purpose of this study.

Methodology: The present study is applied in terms of purpose and based on a descriptive-analytical method. Indicators were developed to determine the degree of sustainability of the villages. Finally, the data were analyzed analytically and comparatively.

Geographical Context: The catchment area of the wetland has an area of about 374 thousand hectares and the study area in this study is 15 villages on the edge of the wetland (Bandar Anzali and Soomehsara villages). Also, Anzali Wetland is one of the important centers of tourist attraction in Gilan.

Result and Discussion: result show that the majority of the active population of these villages are engaged in agricultural activities affected by agricultural lands. Considering that most of the rice cultivation and agriculture and non-productive trees are located in a part of Gilan plain and have provided employment for farmers and the first priorities of farmers in the area is rice cultivation and also due to sufficient water for the plant to grow. It is especially popular. In addition to rice cultivation, the margins of the wetland, due to having a different environment in terms of rice cultivation, have positive effects on livestock and animal husbandry due to having fertile lands for growth and diversity and abundance in plant species. Also, the studies show that the number of tourists has increased compared to the last 10 years in 73.3% of villages.

Conclusion: The results of the present study showed that about 32% of households go fishing for hunting and about 16% hunt. In addition to poachers and informal fishermen, a portion of the income of about 500 marginalized households as seals is provided directly from the lagoon for six months of the year. The results obtained from the employment dependence of more than 65% of the villagers on the wetland indicate the importance of its existence in the field of economic sustainability of the villagers.

KEYWORDS: Wetland, Economic Stability, Basin, Anzali port

تحلیل اثرات تالاب انزلی در پایداری اقتصادی روستاهای حاشیه تالاب انزلی

بهزاد مجیدی شیل سر^۱ محمد باسط قریشی^{۲*}، تیمور آمار^۳، نصرالله مولایی هاشجین^۴ و پرویز رضایی^۲

۱. دانشجوی دکترای جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران

۲. استادیار گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران

۳. دانشیار گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران

۴. استاد گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران

* نویسنده مسئول، Email: mbasetgh@gmail.com

تاریخ دریافت: ۲۷ مهر ۱۳۹۹

تاریخ پذیرش: ۰۷ آبان ۱۳۹۹

چکیده

مقدمه: تالاب‌ها عمدتاً در مجاورت سکونتگاه‌ها قرار دارند و بین تالاب‌ها و پایداری سکونتگاه‌های روستایی حاشیه رابطه دوسوی‌ای وجود دارد. به همان اندازه که پایداری جوامع روستایی به پایداری تالاب‌ها وابسته است. همچنین تالاب انزلی از مراکز مهم جذب گردشگر گیلان محسوب می‌شود و معیشت ساکنان حاشیه تالاب به لحاظ کشاورزی، صیادی و تامین مواد اولیه صنایع دستی به حیات آن بستگی دارد.

هدف: تحلیل پایداری اقتصادی در جوامع روستایی حاشیه تالاب بر اساس الگوی بوم روستا و هدف این پژوهش بوده و فرضیه تاثیرگذاری بازسازی تالاب انزلی در پایداری روستاهای حاشیه آن و فرضیه تاثیر تحولات محیطی تالاب بر تعلق خاطر بومیان به روستا مورد بررسی قرار گرفته است.

روش‌شناسی: پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و بر مبنای روش از نوع توصیفی-تحلیلی می‌باشد و شاخص‌هایی جهت تعیین میزان پایداری روستاها تدوین شدند و در پایان، تجزیه و تحلیل داده‌ها به صورت تحلیلی و مقایسه‌ای صورت پذیرفته است.

قلمرو جغرافیایی: حوزه آبریز تالاب دارای مساحتی حدود ۳۷۴ هزار هکتار است و حوزه مطالعاتی در این پژوهش ۱۵ روستای (روستاهای بندر انزلی و صومعه سرا) حاشیه تالاب می‌باشد.

یافته‌ها: براساس مطالعات میدانی انجام شده در مورد روستاها مشخص شد که بخش عمده‌ای از جمعیت فعال این روستاها متأثر از زمین‌های کشاورزی به فعالیت‌های کشاورزی مشغول می‌باشند. با توجه به اینکه قسمت اعظم برنج کاری و کشاورزی و درختان غیرمثمر در قسمتی از جلگه گیلان قرار گرفته و اشتغال‌زایی را برای کشاوران فراهم آورده است و اولویت‌های اول کشاورزان ناحیه، کشت برنج بوده و نیز به علت وجود آب مکفی برای رشد گیاه مذکور از محبوبیت ویژه‌ای برخوردار می‌باشد. علاوه بر کشت و کار برنج، حاشیه تالاب به لحاظ داشتن محیطی متفاوت از لحاظ برنج کاری، دارای اثرات مثبت بر دامداری و دامپروری به علت دارا بودن زمین‌های حاصلخیز برای رشد و تنوع پذیری و انبوهی در گونه‌های گیاهی می‌باشد. همچنین بررسی‌ها حاضر نشان داد که تعداد گردشگران نسبت به ۱۰ سال گذشته در ۷۳/۳ درصد از روستاها روند افزایشی داشته است.

نتیجه‌گیری: نتایج پژوهش حاضر نشان داد که حدود ۳۲ درصد خانوارها برای تامین معیشت خود به صیادی و حدود ۱۶ درصد نیز به شکار می‌پردازند. علاوه بر شکارچیان و صیادان غیررسمی، بخش تعیین کننده درآمدهای حدود ۵۰۰ خانوار از حاشیه نشینان بعنوان آب‌بندان‌دار در شش ماه از سال مستقیماً از تالاب تامین می‌گردد. نتایج بدست آمده از وابستگی اشتغال بیش از ۶۵ درصد روستاییان به تالاب بیانگر اهمیت وجود آن در زمینه پایداری اقتصادی مردم روستا می‌باشد.

کلیدواژه‌ها: تالاب، پایداری اقتصادی، حوزه آبریز، بندر انزلی

مقدمه

تالاب‌ها اکوسیستم‌های با ارزشی هستند که در بین انواع اکوسیستم‌های طبیعی از کارکردهای بسیار متنوعی برخوردارند و علاوه بر حفاظت از تنوع زیستی، دارای ارزش‌های طبیعی، اقتصادی و اجتماعی متعدد دیگری نیز می‌باشند. اهمیت تالاب‌ها زمانی بیشتر مشخص می‌شود که توجه داشته باشیم بیش از یک سوم جمعیت جهان در حاشیه تالاب‌ها، اعم از رودخانه‌ها، برکه‌ها و سواحل زندگی می‌کنند (نظری دوست، ۱۳۸۸). نحوه پراکنش و ساختار مکانی سکونتگاه‌های روستایی در واقع نمود عینی و عملکرد روندهای طبیعی_اکولوژیک و اجتماعی_اقتصادی است. بر این اساس، چشم انداز سکونتگاهی روستایی حاصل کنش متقابل نیروها و عوامل محیطی است و ساختار مکانی، نحوه نظم و ترتیب اجزای این چشم انداز تحت تاثیر همان نیروها و عوامل طبیعی است. پایداری فضای روستایی ناظر بر ایجاد توازن میان انسان، محیط و فعالیت‌های اقتصادی اوست، به تعبیر دیگر توسعه پایدار نقطه توازن و تعادل در جهت تحقق اهداف توسعه در هر یک از ابعاد محیطی، اجتماعی و اقتصادی است، امری که در چارچوب پارادایم‌های گذشته به تعارض میان هریک از ابعاد توسعه انجامیده است. مشخص است که توسعه پایدار روستایی تنها مبتنی بر سیاست-های محیطی نیست و بدون حل مسائل اجتماعی و اقتصادی، توسعه پایدار برای مناطق روستایی محقق نخواهد شد.

همچنین این امر نیازمند دیدی کلنگرانه در سیاست‌های توسعه محیطی، اجتماعی و اقتصادی و یکپارچگی در این سه بُعد است (Inskip 1991:85). این ابعاد دارای ساختاری مشخص و نظامی سلسله مراتبی هستند. علاوه بر این هر یک از این ابعاد از وزن مخصوص به خود در توسعه پایدار برخوردارند که تعیین وزن هر یک از این ابعاد به ویژگی‌های موضوع مورد مطالعه بستگی دارد (Birkmann, 2000:166). تالاب‌ها همچنین نقش مهمی در امنیت غذایی دارند به ویژه در طول فصل‌های خشک یا خشکسالی‌ها زمانی که کشاورزی دیم نمی‌تواند به طور کافی به نیازهای خانوار پاسخ دهد (Mwakaje, 2009: 179) آن‌ها همچنین فرصت‌هایی را برای جذب اکوتوریسم و فعالی‌های تفریحی فراهم می‌کنند که درآمد قابل توجهی برای جوامع محلی و اقتصاد ملی محسوب می‌شود (Clarkson et al., 2013: 196). سرمایه‌ها یا دارایی‌ها از مهم‌ترین اجزای چارچوب معیشت پایدار بوده و معیشت با سرمای گذاری در توانایی‌های دارایی معیشت پایدار پشتیبانی می‌شود (Zenteno et al., 2013:1). تعامل بین سرمایه‌های مختلف، معیشت کلیدی برای ایجاد درک عمیق‌تری از معیشت پایدار است (Fang, 2013: 887). نتایج بررسی‌های بریمانی و همکاران (۱۳۹۵) نشان داد که از میان عوامل جمعیتی، میزان جمعیت و بُعد خانوار هیچ ارتباطی با سطح معیشت روستایی ندارند؛ اما نسبت باسوادی و نسبت مهاجرت طی ۷ سال گذشته (۱۳۸۵ تا ۱۳۹۲) به ترتیب رابطه مستقیم و معکوس معناداری را با سطح معیشت نشان می‌دهند. آن‌ها بیان کردند که بین عوامل اقتصادی (متوسط درآمد، نرخ اشتغال و متوسط مالکیت‌ها) و سطح معیشت روستایی ارتباط مثبت و معنی‌داری وجود دارد. از میان کلیه عوامل جغرافیایی، عوامل اقتصادی با ضریب ۰/۴۲۵ بیشترین و عوامل مکانی- فضایی با ضریب ۰/۱۴۲- کمترین تاثیر بر سطح معیشت روستایی را نشان می‌دهند. همچنین بر مبنای رویکرد معیشتی سرمایه‌های پنجگانه معیشت روستایی اساس توانمندی و قدرت دخالت روستاییان در سرنوشت فردی و اجتماعی‌شان را تشکیل م‌دهند. کرمی دهکردی و انصاری (۱۳۹۱) در رهیافت معیشت پایدار به لحاظ جامعیت و توجه به اصل پایداری با تلفیق مناسب این دارای‌ها و منابع، ساز و کارهایی را جهت اشتغال و درآمد مطمئن و غیرمخرب فراهم می‌آورد و با کنار گذاشتن روش‌های حذفی و محدودکننده، جوامع محلی را به سمت بهره‌برداری بهینه از منابع طبیعی سوق می‌دهد. از این رو ارتباط محکم و پیچیده‌ای بین منابع طبیعی و معیشت‌های روستایی وجود دارد به گونه‌ای که روستاییان در کشورهای توسعه نیافته به موجودیت منابع طبیعی و دسترسی به آن برای پشتیبانی معیشت خود وابست اند (Ellis & Allison, 2004: 11).

معیشت، یک پدیده ساده نیست؛ بلکه متصل به محیط زیست، اقتصاد، سیاست، فرآیندهای فرهنگی در سطوح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی است، معیشت زمانی سازگار با محیط زیست است که دارایی‌های وابسته به معیشت را حفظ یا افزایش دهد (DFID, 2000: 1). آمارها نشان می‌دهند که به رغم رشد سریع جمعیت شهرنشین، هنوز ۲/۳ جمعیت جهان در روستاها زندگی می‌کنند و از راه کشاورزی روزگار می‌گذرانند. در ایران نیز ۵/۲۸ درصد جمعیت کشور را در سرشماری سال ۱۳۹۰، ساکنان مناطق روستایی تشکیل می‌داند. رشد بی‌رویه جمعیت دنیا و افزایش جمعیت ۲/۵ میلیارد

نفری سال ۱۹۵۰ به بیش از شش میلیارد نفر در حال حاضر، موجب بروز مشکلات جدی اجتماعی و اقتصادی و به ویژه بیکاری شده و این معضل در شرایط کمبود زمین و منابع تولید، میان روستاییان فقیر و کشاورزان حاشیه‌ای و خوش‌نشین، که اشتغال ناقص دارند بسیار شدید و حاد است. در کشورهای صنعتی مشکلات مربوط به محیط زیست بیشتر ناشی از پیشرفت چشمگیر و فن‌آوری و صنعت است، اما در کشورهای در حال رشد آلودگی و تخریب محیط زیست محصول رشد فزاینده صنعت نیست، بلکه ناشی از عواملی مانند فقر، گرسنگی، بیکاری، بیسوادی، کمبود مسکن و بهداشت است. دیاسن^۱ معتقد است توسعه روستایی، راهبردی است که به منظور بهبود زندگی اقتصادی و اجتماعی گروه خاصی از مردم (روستاییان فقیر) طراحی شده است. پایداری اقتصادی، بدین معنا است که زمانی توسعه از نظر اقتصادی با بازده بالا انجام می‌گیرد، به گونه‌ای است که نظارت و کنترل لازم بر منابع اعمال می‌شود و می‌توان آن را برای نسل آینده حفظ کرد (McIntyre, 1993). پاپلی یزدی و ابراهیمی (۱۳۸۱) در بررسی‌های خود فرایند پایداری اقتصاد در روستا را شامل بسط منافع توسعه در میان فقیرترین اقشاری است که در مناطق روستایی در پی کسب معاش هستند، معرفی می‌کنند. همچنین آن‌ها این گروه شامل کشاورزان خرده‌پا، خوش‌نشینان و کشاورزان بی‌زمین است در نتیجه توسعه روستایی شامل فرایند عمیقی از تغییرات در کل جامعه می‌دانند. همچنین جدول ۱ مهم‌ترین تحقیقات صورت گرفته در زمینه اثرات تالاب بر روستاهای حاشیه‌ای را نشان می‌دهد. در پژوهش حاضر با هدف تحلیل پایداری اقتصادی در جوامع روستایی حاشیه اکوسیستم تالاب بر اساس الگوی بوم روستا به دنبال پاسخ این سوال هستیم که سطح پایداری ابعاد الگوی اکوویلیج^۲ در حاشیه اکوسیستم تالاب چگونه است؟ و نیز اثبات فرضیه‌ای مبنی بر اینکه بازسازی تالاب انزلی در پایداری روستاهای ناحیه موثر است پرداخته شده است. پژوهش‌هایی که در سال‌های اخیر در زمینه تالاب انزلی و دیگر تالاب‌ها و تأثیرشان بر زیست بوم حاشیه‌ای خود از نظر اقتصادی انجام گرفته‌اند را به شرح زیر می‌باشند.

جدول ۱

مهم‌ترین تحقیقات صورت گرفته در زمینه اثرات تالاب بر روستاهای حاشیه‌ای خود

پژوهشگران	عنوان پژوهش	برایند یافته‌ها
Mulatu et al (2015)	بررسی اثرات اقتصادی-اجتماعی کشت و کار تالاب‌ها در جنوب غربی اتیوپی	اکثریت خانوارها (۶۵٫۴ درصد) منافع حاصل از کشت و کار را از طریق رشد محصولات در تالاب بدست آورده و فواید اقتصادی-اجتماعی تالاب‌ها در منطقه مورد مطالعه برای کمک به معیشت مردم بسیار متنوع و گسترده است
Lamsal et al (2015)	معیشت پایدار از طریق فعالی‌های ناشی از منابع تالابی در نپال	تالاب سهم قابل توجهی در اقتصاد مردم دارد و ارزش سالانه منابع تالابی معادل ۱۲٫۴ درصد کل درآمد ناخالص خانوا بهره برداری شده توسط خانوار است
Admo (2003)	پایداری همان توسعه پایدار نیست، بلکه پایداری برای نتایجی به کار می‌رود که توسعه در برگیرنده آن-ها است	که در این زمینه اصطلاح پایداری، دیدگاه متعادل‌تری بین اهداف اکولوژیکی، اجتماعی و اقتصادی با هدف برآورده کردن دامنه وسیعی از نیازها و خواسته‌ها، نیازهای مادی (بهداشت، سواد) و آزادی‌های سیاسی و غیره را پیشنهاد می‌کند.
معاونت پژوهشی دانشگاه تهران ۱۳۹۷	بررسی تالاب انزلی و کیفیت آب و علل آلودگی آن	اطلس پراکنش عناصر سنگین و سمی، سموم، هیدروکربورهای نفتی به همراه شدت آلودگی و هم چنین نقشه‌های سهم انسان ساخت و طبیعی عناصر در محدوده تالاب را تعیین نمودند.
اعظمی و شانازی (۱۳۹۷)	تحلیل اثرات تالاب زریوار مریوان بر دارایی‌های معیشتی خانوارهای حاشیه تالاب	تالاب در تمامی ابعاد ۵ گانه سرمایه‌های معیشت یعنی طبیعی، انسانی، فیزیکی، اجتماعی و مالی خانوارهای حاشیه خود اثرگذار بوده، به گونه‌ای که باعث افزایش سطح و بهبود مؤلف‌های مربوط به هر کدام از سرمایه‌ها شده است.
سجاسی قیداری و همکاران (۱۳۹۵)	اولویت بندی راهبردهای توسعه معیشت پایدار روستایی در شهرستان خدابنده	بین روستاهای مورد مطالعه، از نظر برخورداری از دارایی‌های معیشتی تفاوت معن داری وجود داشته و دارایی انسانی در رتبه آخر قرار داشت

¹ Deyasin² Eco village Model

پژوهشگران	عنوان پژوهش	برایند یافته ها
مولایی هنجین و دادرس (۱۳۹۲)	تحلیل اهمیت اجتماعی و اقتصادی روستاهای حاشیه تالاب بندر انزلی	یافته‌های تحقیق نشان داد، اکثریت مطلق روستاییان حاشیه تالاب از برنامه ریزی جهت اشتغال زایی جوانان، ارتقاء وضعیت معیشتی و بالا بردن سطح زندگی در نهایت جلوگیری از مهاجرت به شهرها راضی بودند
عامری سیاهوئی و همکاران (۱۳۹۰)	سنجش درجه پایداری و توسعه روستایی در بخش شهاب شهرستان قشم	در برنامه‌ریزی جهت نیل به توسعه پایدار روستایی روستاهای غرب جزیره قشم استفاده بهینه از منابع و عوامل موجود در روستاها به عنوان یک روش اصولی و کارا در مباحث توسعه روستا از اولویت ویژه برخوردار است

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و بر مبنای روش از نوع توصیفی-تحلیلی می‌باشد و روش گردآوری اطلاعات به دو صورت اسنادی و میدانی صورت گرفته و ابزار گردآوری و ساماندهی داده‌ها و اطلاعات در روش اسنادی شامل فیش‌برداری و تهیه جدول و در روش میدانی شامل مشاهده، عکسبرداری، مصاحبه و تکمیل پرسشنامه از مدیران بخشی و محلی و ساکنین روستاهای مورد مطالعه و اطلاعات بدست آمده از سازمان محیط زیست استان گیلان در زمینه وضعیت آلودگی و سطح تراز آب تالاب می‌باشد و شاخص‌های مورد بررسی در پژوهش جهت تعیین میزان پایداری روستاها تدوین شدند و در پایان تجزیه و تحلیل داده‌ها به صورت تحلیلی و مقایسه‌ای و با بهره‌گیری از مدل‌های کمی و آمار توصیفی و استنباطی صورت پذیرفته است (شکل ۱).

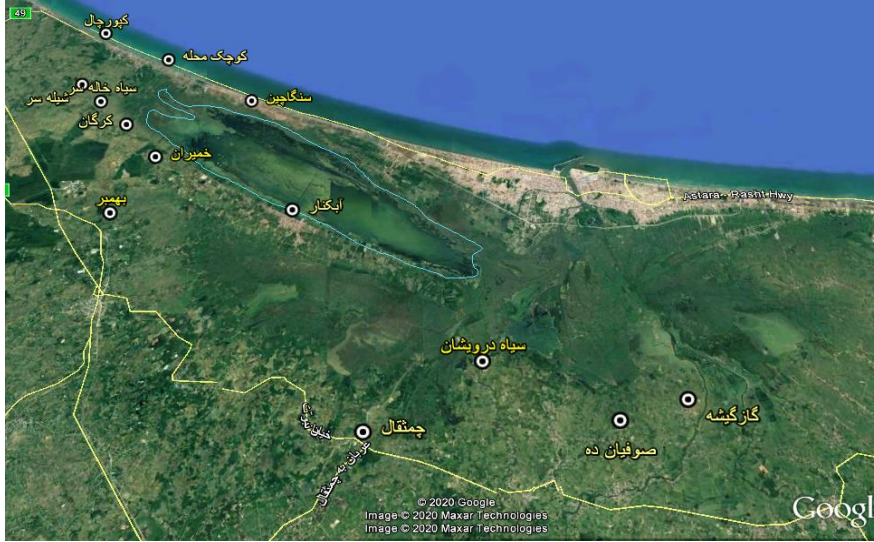

شکل ۱. شاخص‌های توسعه پایدار بر مبنای الگوی اکوبلیج در روستاهای مورد مطالعه

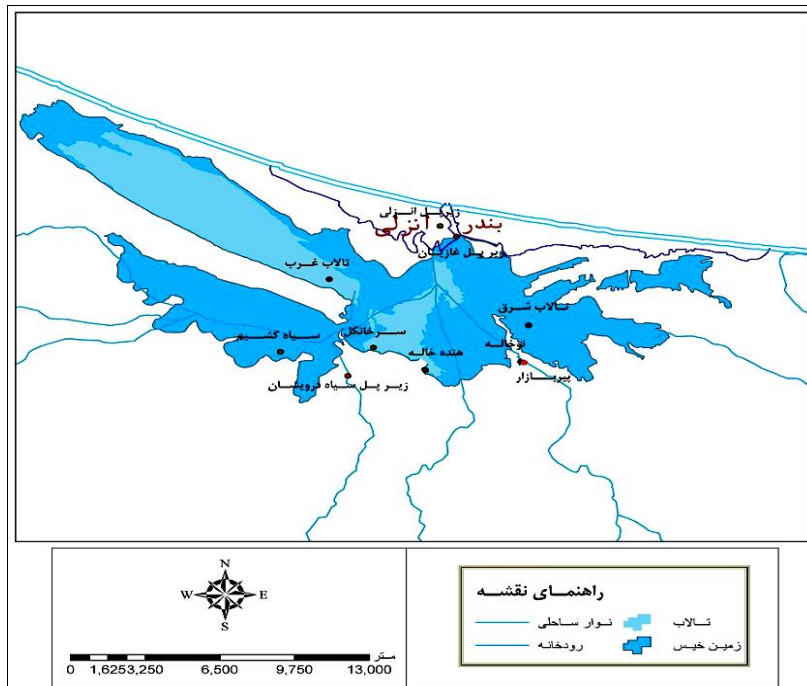
قلمرو جغرافیایی پژوهش

حوزه آبریز تالاب دارای مساحتی حدود ۳۷۴ هزار هکتار است و تالاب انزلی جزء تالاب‌های طبیعی و آب شیرین کشور بوده و دارای ۱۱ رود اصلی و ۳۰ رود فرعی است که پس از آبیاری مزارع و شالیزارها به همراه جریان‌های سطحی حوزه آبریز تالاب به آن وارد می‌شوند. تمام روستاهای مورد پژوهش در پایین‌ترین نقطه استان گیلان یعنی در ارتفاع ۲۰- متری تا ۲۳- از سطح آب‌های آزاد قرار گرفته‌اند. از نظر شیب نیز محدوده مورد مطالعه در بخش ساحلی-جلگه‌ای استان گیلان واقع شده‌اند، از این رو دارای سطحی هموار با شیب بسیار ملایم از سمت جنوب بطرف شمال می‌باشند براین اساس آب‌های سطحی این محدوده با توجه به شیب آن در سطح اراضی روستاهای مورد مطالعه جریان یافته و از طریق نهرهای کوچک و بزرگ به تالاب و دریا سرریز می‌گردند. در مجموع ۱۵ روستای حاشیه تالاب به نام‌های روستای آبکنار، سنگاچین، کوچک محله، سیاه خاله سر، خمیران، کرگان، شيله سر، کپورچال

و علی آباد، بهمبر، جیرسرنوده، چمقال، سیاه درویشان، صوفیان ده و گازگیشه به عنوان جامعه نمونه انتخاب شدند (سرشماری نفوس و مسکن، ۱۳۹۵). براساس نتایج سرشماری عمومی در سال ۱۳۹۵ تعداد خانوارها ۳۶۸۷ خانوار بوده که نسبت به سال ۱۳۶۵ که تعداد خانوارها در این روستاها ۳۲۷۳ خانوار بوده، رشد را نشان می‌دهد اما این موضوع حاکی از گسترش تعداد خانوارهای کوچک و هسته‌ای می‌باشد. به استناد نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵ مهاجرت در تمام روستاهای مورد مطالعه به غیر از روستاهای گازگیشه و بهمبر وجود داشته است. اما از آنجا که تعداد بیشتر جمعیت در هر مکان طبیعتاً تعداد بیشتری مهاجر را به خود اختصاص می‌دهد. لذا، مهاجران هر روستا را به نسبت میزان جمعیت آن بررسی نموده و نتایج نشان داد که روستاهای کرگان، کوچک محله، سنگاچین و شيله سر بالاترین میزان مهاجرت را نسبت به جمعیت خود داشته‌اند.

شکل ۲. تصویر ماهواره‌ای از مکان روستاهای مورد مطالعه در پژوهش

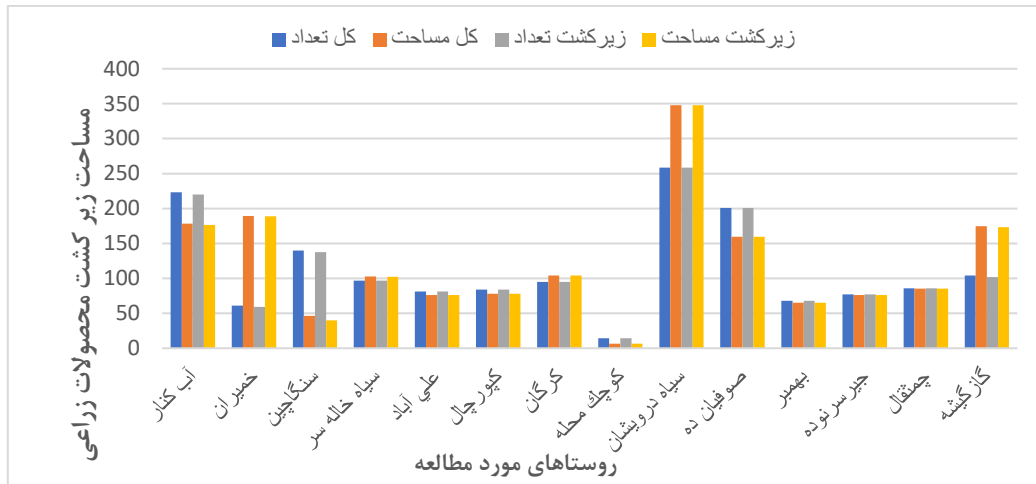
شکل ۳. نقشه تالاب انزلی و زمین‌های مرطوب اطراف آن

یافته‌ها و بحث

پایداری اقتصادی را می‌توان به این صورت تعریف نمود که انتخاب آن گزینه‌ای که براساس بهترین دانش اقتصادی موجود باعث رشد اقتصادی وسیع و پایه‌ای و توسعه بلند مدت می‌گردد. رشد اقتصادی به تنهایی مناسب نمی‌باشد، اما به عنوان وسیله‌ای برای پیشرفت زندگی انسانی ارزشمند است. بر این اساس، پایداری اقتصادی را بایستی در متن سیاست‌های مقدم دیگر مثل پایداری سیاسی و اجتماعی، مناسبت‌های فرهنگی و مدیریت صحیح منابع طبیعی جست و جو نمود. براین نکته نیز بایستی تاکید نمود که پایداری اقتصادی به طور اعم و تعدیل ساختاری به طور خاص چالش‌های جهانی هستند که بیشتر کشورهای جهان با آن مواجه می‌باشند.

تالاب و اشتغال پایدار

اشتغال پایدار به شغل‌های گفته می‌شود که بصورت مستمر فعالیت داشته و دچار نوسانات شدیدی نشود. یکی از اهداف حکومت‌ها ایجاد اشتغال پایدار است. شغل پایدار به توسعه پایدار کمک خواهد کرد. در واقع اشتغال پایدار نوعی از سطح اشتغال است که موجب پایداری راه حل معیشتی شده و مفهوم توسعه پایدار را نیز در بر می‌گیرد. یکی از بهترین راه‌های ایجاد اشتغال پایدار، سرمایه‌گذاری خارجی و داخلی در بخش‌های اقتصادی کشور است. یعنی همگامی که سرمایه‌گذاران خارجی و داخلی به انجام فعالیت‌های اقتصادی مشغول می‌شوند و در واقع سرمایه‌های خارجی را به داخل می‌آورند، اشتغال پایدار به تحقق می‌پیوندد. ذکر این نکته لازم است که در حال حاضر و با توجه به شرایط کنونی اقتصاد لزوم و ضرورت ایجاد اشتغال پایدار بسیار محسوس است. به نظر می‌رسد دولت تا کنون نتوانسته است به تامین بستری از اشتغال پایدار بپردازد بدیهی است ترکیب جمعیت جوان کشور و سیل متقاضیان کار، ضرورت پرداختن بیشتر به این مسئله را از ابعاد مختلف ایجاب می‌نماید. اما باید اظهار داشت که با توجه به ضرورت تحول در اقتصاد سنتی و کلاسیک جامعه، طرح‌های مقطعی و راهکارهای صنعتی، در ایجاد اشتغال و تولید، مؤثر و کارساز نیست. به بیان دیگر در حال حاضر و در شرایطی که ایران مورد تحریم‌های بسیار قرار دارد و رکود و هزینه‌های سنگین به بنگاه‌ها تحمیل شده است و جامعه که به شدت از عوامل بیرونی و جهانی متأثر است، برای کاهش عارضه بیکاری، بایستی ضمن ریشه‌یابی مسئله، فرصت‌های شغلی جدیدی را تعریف و به جامعه معرفی کرد. بنابراین، به نظر می‌رسد حمایت از تولید باید حرف اول را بزند، به نحوی که ضرورت دارد قبل از ایجاد اشتغال جدید به توسعه و تقویت بنگاه‌های اقتصادی پرداخت. بنابراین ابتدا باید شغل‌های موجود را حفظ کرد و بعد به سراغ فرصت‌های شغلی جدید گام برداشت و در ایجاد شغل به پایداری اشتغال توجه نمود. از جمله شغل‌های که ایجاد پایداری در اقتصاد روستائیان اطراف تالاب انزلی تاثیر دارد زراعت و کشاورزی می‌باشد. مطالعات این تحقیق نشان داد که بیشترین زمین‌های زراعی زیر کشت که کشاورزی پایداری‌تری دارند و نیز از اقتصاد پویاتر برخوردار می‌باشند شامل روستای سیاه درویشان از روستای شهرستان صومعه سرا و بعد از آن روستاهای صویان‌ده (صومعه‌سرا) و آبکنار از روستاهای بندر انزلی می‌باشند. همچنین روستاهای گاز گیشه و خمیران در رده‌های بعدی قرار گرفتند. بقیه روستاهای مورد مطالعه اختلاف چندانی به لحاظ سطح زیر کشت محصولات کشاورزی نداشتند. همچنین شکل ۴ نشان می‌دهد که کمترین سطح زیر کشت زمین‌های زراعی مورد مطالعه به ویژه کشت برنج مربوط به روستای علی آباد انزلی می‌باشد. بر اساس مطالعات میدانی انجام شده در مورد روستاها مشخص شد که بخش عمده‌ای از جمعیت فعال این روستاها متأثر از زمین‌های کشاورزی به فعالیت‌های کشاورزی مشغول می‌باشند.

شکل ۴. نمودار مساحت زیر کشت محصولات زراعی

بررسی‌های این تحقیق نشان داد که به طور کلی فعالی های اقتصادی روستاهای اطراف تالاب بر علاوه بر کشاورزی و برپایه دامپروری نیز استقرار یافته است. دامداری نیز در کنار فعالیت‌های کشاورزی نقش بارزی را در اقتصاد این روستاها ایفا می‌نماید. عده‌ای نیز در زمینه پرورش ماهی، صید ماهی، شکار پرندگان، پرورش و تولید کرم ابریشم و ماکیان (مرغ و خروس) به امرار معاش می‌پردازند. منبع درآمد بیش از ۹۰ درصد مردم تمام روستاهای نمونه برنج کاری است و در برخی از آن‌ها مانند روستای علی آباد و گاز گیشه دامداری و صیادی نیز رواج دارد. از جمله شغل‌هایی که بیشتر رونق یافته‌اند کشت گلخانه‌ای و کشت توت فرنگی توسعه پیدا کرده‌است، که این کار موجب توسعه پایدار اقتصادی در محدوده روستاهای مورد مطالعه می‌باشد.

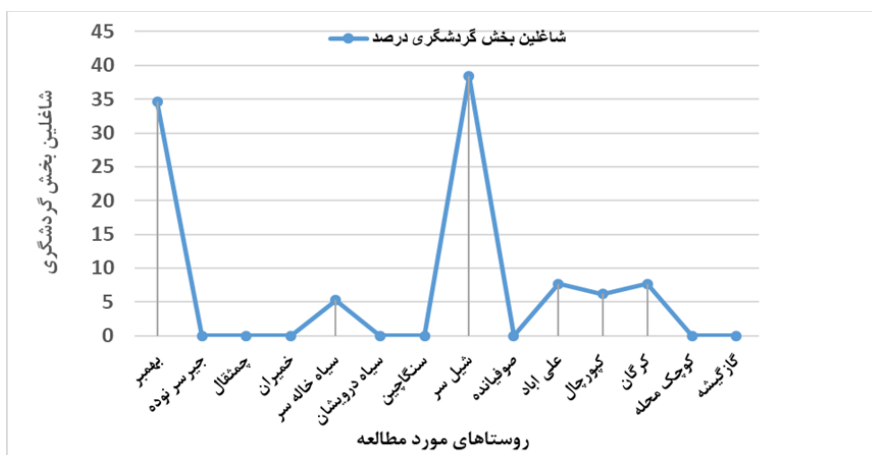

شکل ۵. تصویری از گلخانه جهت پرورش گل و صیفی‌جات در روستای کوچک محله

همچنین با توجه به اینکه قسمت اعظم برنج کاری و کشاورزی و درختان غیرمثمر در قسمتی از جلگه گیلان قرار گرفته و اشتغال‌زایی را برای کشاوران فراهم آورده است و اولویت‌های اول کشاورزان ناحیه، کشت برنج بوده و نیز به علت وجود آب مکفی برای رشد گیاه مذکور از محبوبیت ویژه‌ای برخوردار می‌باشد. علاوه بر کشت و کار برنج، حاشیه تالاب به لحاظ داشتن محیطی متفاوت از لحاظ برنج کاری، دارای اثرات مثبت بر دامداری و دامپروری به علت دارا بودن زمین‌های حاصلخیز برای رشد و تنوع پذیری و انبوهی در گونه‌های مختلف علف‌های هرز و جهت تغذیه، مخصوصاً برای دام‌های بزرگ مانند گاو، گاو میش و اسب در فصل بهار و تابستان تحت عنوان قرق مطرح و بسیار با ارزش می‌باشد.

تالاب انزلی و درآمد پایدار

نتایج بررسی‌های نشان داد که مشاغل گردشگری و تولیدی-صنعتی از دیگر درآمدهای پایدار در این روستاها بوده است. بررسی‌های این تحقیق نشان داد که الگوی گردشگری روستاهای مورد مطالعه، در شمال تالاب با جنوب تالاب متفاوت است، روستاهایی چون سنگاچین، کپورچال، کوچک محله که بین دریا و تالاب قرار دارند گردشگری پذیری شان نسبت به دیگر روستاها بیشتر بوده و این روستاها جاذب جمعیت بوده‌اند. این مطالعه نشان داد که از دلایل عمده آن می‌توان به داشتن خدمات زیر بنایی و رونمایی بیشتر، وجود هتل‌ها و مهمان‌پذیرهای بیشتر، زمین بیشتر جهت کشاورزی و غیره را نام برد. همچنین بررسی‌ها حاضر در شکل ۶ نشان می‌دهد که تعداد گردشگران نسبت به ۱۰ سال گذشته در ۷۳/۳ درصد از روستاها روند افزایشی داشته، در این شکل درصد شاغلین بخش گردشگری در دو روستای شیل سر و بهمبر بیشترین درآمد در این بخش را به خود اختصاص داده‌اند (نزدیک به ۴۰ درصد). بعد از این دو روستا، روستاهای علی آباد، کرکان، کپورچال و سیاه خاله سر نزدیک به ۱۰ درصد بیشترین فعالیت را جهت توسعه پایداری نقش داشته‌اند، ولی دیگر روستاهای مورد مطالعه سهمی در گردشگری نداشته‌اند.

شکل ۶. نمودار شاغلین بخش گردشگری در روستاهای مورد مطالعه

همچنین پژوهش حاضر نشان داد که داشتن قایق سواری و داشتن خانه‌ها و مکان‌های گردشگری برای امرار و معاش کشاورزان حاشیه تالاب از اهمیت بیشتری برخوردار بوده و در پایداری و توسعه درآمد موثر نقش مهمی را ایفا می‌کنند (اشکال ۷ و ۸).

شکل ۸. نمونه مکان اقامتی برای گردشگران در روستای آبکنار

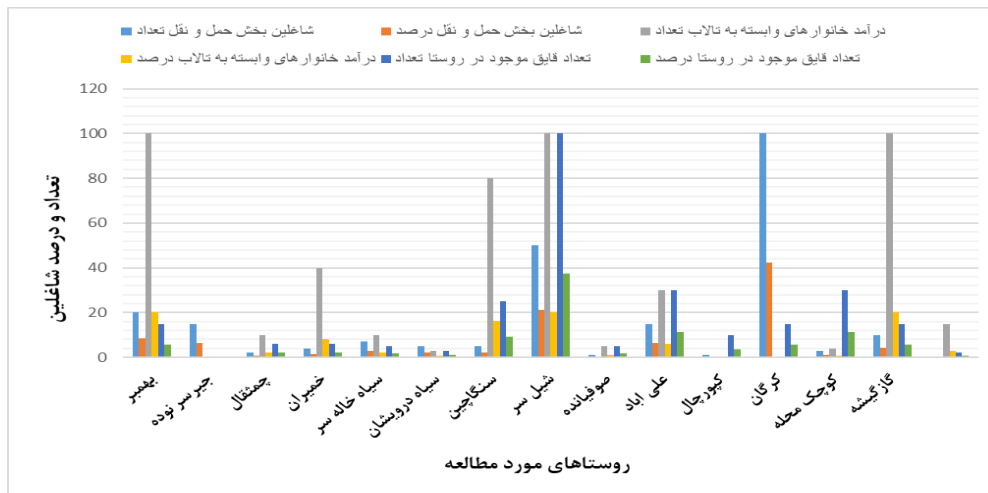
شکل ۷. قایق‌های موجود در ساحل رودخانه در روستای گازگیشه

تالاب انزلی و ایجاد فرصت‌های شغلی

شغل‌های مرتبط با تالاب در روستاهای نمونه علاوه بر کشاورزی که آب مورد نیاز آن را از تالاب تامین می‌کنند، شامل صیادی و شکار بوده است. نتایج پژوهش حاضر نشان داد که حدود ۳۲ درصد خانوارها برای تامین معیشت خود به صیادی و حدود ۱۶ درصد نیز به شکار می‌پردازند. علاوه بر شکارچیان و صیادان غیررسمی، بخش تعیین کننده درآمدهای حدود ۵۰۰ خانوار از حاشیه نشینان بعنوان آب‌بندان‌دار در شش ماه از سال مستقیماً از تالاب تامین می‌گردد. این در حالی است که موضوع تمام این فعالیت‌ها مستقیماً با تالاب در ارتباط است و هر گونه تغییر در وضعیت تالاب تاثیر خود را در معیشت و نظام اشتغال این خانوارها نیز نشان می‌دهد. مطالعات این پژوهش نشان داد که با توجه به پتانسیل و ظرفیت تالاب انزلی در علاوه بر صیادی و شکار می‌توان از پدیده‌های همچون مناظر طبیعی و دریایی با ایجاد مراکز تفریحی و تفرجگاه‌های دریایی، بوم‌گردی، توریسم ورزشی و تله کابین با جذب گردشگر فرصت‌های شغلی بیشتری ایجاد کرده و همچنین درآمدی برای روستاهای اطراف تالاب را فراهم نمود. همچنین با ایجاد پرداخت تسهیلات از استان یا شهرستان مورد مطالعه می‌توان با ساخت و ایجاد انواع سازه‌های شناور و رستوران‌ها در جوار یا داخل تالاب و حتی در ساحل، کسب و کار حاشیه نشینان تالاب را افزایش داد. برای این منظور بررسی‌ها نشان می‌دهد که ساخت اسکله تفریحی در حاشیه تالاب بندرانزلی، توان ظرفیت ایجاد ۵۰۰ فرصت شغلی جدید را دارد. همچنین، امروز یکی از سیاست‌های دولت حرکت به سمت اشتغال‌زایی ارزان قیمت است و به منظور برخورد با دست‌فروشان در راستای ساخت اسکله تفریحی اصلاً درست نبوده و اگر شهرداری برای ساماندهی این موضوع برنامه‌ریزی و طراحی خوبی داشته باشد می‌توان درآمد روستائیان حاشیه تالاب تا ۲۰ درصد افزایش داد. بررسی‌های این تحقیق نشان داد که برای توسعه بخش‌های مختلف نباید تنها به حمایت‌های دولتی تکیه شود، بلکه باید از مشارکت بخش خصوصی نیز بهره‌گیری شود، بدین منظور برای ساخت پیاده راه و اسکله‌های چوبی برای تالاب اعتبار ویژای باید در نظر گرفته شود تا کسب و کار مردمان اطراف تالاب رونق بیشتری پیدا کند.

تالاب انزلی و تنوع فعالیت‌های اقتصادی

بررسی‌ها در روستاهای مورد مطالعه نشان داد که وضعیت اجتماعی-اقتصادی افراد بیشتر در نحوه ساخت مسکن، نه در انتخاب محل مسکونی به نمایش گذاشته است. به طوری که افرادی که درآمد یا پایگاه اقتصادی اجتماعی (از نظر میزان زمین کشاورزی و یا مهاجران از شهر) بهتری برخوردار بوده‌اند، مسکن خود را با مصالح بادوام به شکل و شیوه شهری ساخته‌اند. اغلب این روستاها تمام مردم از امکانات اولیه (آب و برق، مخابرات، مسجد، تعاون روستایی، خدمات کشاورزی، مدارس ابتدایی، راهنمایی، دبیرستان، خانه بهداشت و...) برخوردارند و دسترسی به سایر خدمات از طریق شهرهای نزدیک صورت گرفته است. بنابراین در کل تفاوت‌های اجتماعی ساکنان در این روستاها باعث بوجود آوردن مرزبندی‌های خاصی نشده است و سکونت افراد و خانواده‌ها و ساخت مسکن در کنار همدیگر بیشتر جنبه عرفی و قومی داشته است. نتایج این تحقیق در ارتباط با قیمت زمین در ۱۰ سال گذشته نشان می‌دهد که قیمت زمین با رشد چشمگیر و فزاینده‌ای با تغییر کاربری اراضی کشاورزی و باغی به مسکونی در روستاها داشته است، به طوری که فروش زمین با کاربری مسکونی قیمتی بسیار بالاتر از زمین زراعی دارد و از آنجا که سیاست‌های دولت در زمینه حمایت از کشاورزی و محصولات آن تاکنون ناموفق بوده کشاورزان به طرق مختلف سعی در تغییر دادن زمین‌های زراعی خود و فروش آن‌ها با کاربری مسکونی به قیمت‌های بالاتر را دارند، زیرا نگره داشتن زمین زراعی توجیه اقتصادی برای شان ندارد. نتایج بررسی نشان داد که با فروش زمین‌ها برای ساخت و ساز مسکونی و تجاری درآمد بیشتری کسب می‌نمایند تا اینکه به کشاورزی مشغول باشند. یکی از راه‌های جلوگیری از چنین فرایندی که موجب نابودی زمین مرغوب برای کشاورزی و باغبانی تعلق دارد.

شکل ۹. تنوع سازی در فعالیتهای روستائیان اطراف تالابرد به غیر زراعی نقش بازدارنده دولت می باشد.

همچنین از جمله اثرات مثبت تالاب بر روی روستاهای حاشیه تالاب این است که با توجه به منابع آبی بسیار غنی ناحیه که بستر مساعدی برای زراعت را فراهم کرده است. علاوه بر موارد فوق پدید آمدن جلوه‌های طبیعی ویژه در نتیجه وجود تالاب که می‌تواند صنعت گردشگری منطقه را متحول نماید و موجبات توسعه و پایداری روستاهای حاشیه تالاب را فراهم نموده و اقتصاد منطقه مورد مطالعه شکوفا و دگرگون کند، همچنین از دیگر تاثیرات تالاب بر روی درآمدزایی و اشتغال مردمان روستاهای که شاغلین بخش حمل و نقل، تعداد قایق و دیگر درآمدهای که از متاثر از وجود تالاب می‌باشد، در شکل نشان ۹ داده شده است. شکل ۹ نشان می‌دهد که بیشترین درصد شاغلین در بخش حمل و نقل مربوط به روستاهای شیل کرکان و شیل سر بوده است. همچنین این شکل نشان می‌دهد که بیشترین تعداد قایق‌های موجود در روستای شیل سر و بعد از آن مربوط به سنگاچین، علی آباد، کوچک محله سنگاچین می‌باشد. مطالعه نشان داده چون روستاهای مورد اشاره با کمترین فاصله به تالاب بوده و حتی در فص‌های پائیز و زمستان مشغول به استفاده از قایق می‌باشند. از طرف دیگر با توجه به شکل ۹ بیشترین درصد خانوارهای که درآمدشان وابسته به تالاب می‌باشد شامل روستاهای بهمبر، گازگیشه از توابع شهرستان صومعه سرا و شیل سر از توابع بندر انزلی و بعد از آن‌ها روستاهای سنگاچین و خمیران از توابع بندانزلی بوده است. بررسی سیر تحولات برنامه‌های توسعه در کشور نشان می‌دهد غافل ماندن از توجه به حل مشکلات معیشتی و اقتصادی مردم خود بستر ساز توسعه ناموزون و ناپایداری فضاهای روستایی شده است (منشی زاده، ۱۳۹۳: ۱۴۴)، زیرا در اکثر برنامه‌های عمرانی و توسعه روستایی تامین نیازهای اساسی و خدمات رفاهی مدنظر بوده است، در حالی که تامین نیازهای جامعه روستایی به تنهایی نمی‌تواند تضمین کننده پایداری سکونتگاه‌های روستایی باشد. بلکه تامین این نیازها، بدون وجود بستر اقتصادی مناسب در روستا، موجب افزایش روحیه‌ی مصرف، کاهش توان تولید، وابستگی شدید به شهر، تغییرات فرهنگی و بروز نیازهای بیشتر شده است (رفیع پور، ۱۳۶۹: ۵). مقبول‌ترین رهیافت برای اندازه‌گیری پایداری و توسعه پایدار، به کارگیری معرف‌ها و شاخص‌ها است (Bell and Morse, 2003:16). شاخ‌های پایداری به عنوان ابزاری قدرتمند برای سیاست‌گذاری و ارتباطات عمومی در فراهم آوردن اطلاعات در کشورها و سازمان‌های اجرایی در زمین‌هایی از قبیل بهبود شرایط محیطی، اقتصادی، اجتماعی و تکنولوژیکی است (Singh et al., 2012:281).

نتیجه گیری

تالاب با بوجود آوردن بستری بسیار مناسب برای زمین‌های حاشیه خود زمینه را برای زراعت، باغداری، دامداری و دامپروری فراهم نموده است، با توجه به توان بالای تالاب انزلی در تامین پروتئین و مواد غذایی سطح وسیعی از مردم ناحیه، یکی از دلایل مهم مکان‌گزینی ساکنان روستاهای حاشیه تالاب انزلی صید و شکار در تالاب می‌باشد. چه روستائیان که دارای مزارع کشاورزی

بوده و فقط در فصل صید و شکار مبادرت به شکار می نمایند و چه افرادی که خوش نشین بوده و در اکثر فصول سال و حتی بصورت غیر قانونی برای امرار معاش خانوار اقدام به صید انواع ماهیان تالاب می نمایند. همچنین دامداری نیز در کنار فعالیت های کشاورزی نقش بارزی را در اقتصاد این روستاها ایفا می نماید. وابستگی اشتغال بیش از ۶۵ درصد روستاییان به تالاب بیانگر اهمیت وجود آن در زمینه پایداری اقتصادی مردم روستا و نیز اهمیت ویژه تنها تالاب آب شیرین کشور جهت حفظ تعادل زیست محیطی از جمله عواملی است که نشان می دهد بازسازی و احیا تالاب می تواند در پایداری دائمی روستاهای حاشیه ای منطقه و توسعه پایدار با توجه به پتانسیل های موجود در هر منطقه کمک شایانی نماید، لذا فرضیه مبنی بر تاثیر بازسازی تالاب انزلی در پایداری روستاهای ناحیه، اثبات می گردد. در سال های اخیر از جمله شغل هایی که در این روستاها بیشتر رونق یافته اند کشت برنج و شالی کاری و در کنار آن کشت گلخانه ای و کشت توت فرنگی و گردشگری بوده است. با توجه به اینکه این ناحیه در قسمتی از جلگه گیلان قرار گرفته و برنج کاری قسمت اعظم اشتغال کشاورزی را تشکیل می دهند و اولویت اول کشاورزان ناحیه کشت برنج بوده و دلیل وجود آب مکفی رشد قابل قبولی دارد، اما به غیر از زراعت، تالاب به لحاظ محیطی اثرات مثبت بر دامداری و دامپروری ناحیه با توجه به فراهم آوردن زمین های حاشیه تالاب با علف های انبوه و مغذی مخصوصاً برای دام های بزرگ مانند گاو، گاو میش و اسب در فصل بهار و تابستان تحت عنوان قرق داشته و دارد. علاوه بر موارد فوق پدید آمدن جلوه های طبیعی ویژه در نتیجه وجود تالاب که می تواند صنعت گردشگری منطقه را متحول کند از دیگر تاثیرات تالاب بر روی روستاهای حاشیه ای خود است. به طور کلی فعالیت های اقتصادی روستاهای اطراف تالاب بر محور کشاورزی و سپس دامپروری استقرار یافته است از آنجا که الگوی روستای زیستی یک الگوی کل نگر است لذا بر اساس رویکرد اکوسیستم قرار دارد در این رویکرد انسان ها و محیط زیست در ارتباط با هم و همزی گزایی دارند. شغل های مرتبط با تالاب در کل روستاهای حاشیه تالاب علاوه بر کشاورزی که آب مورد نیاز آن را از تالاب تامین می کنند شامل صیادی، شکار و گردشگری بوده است، حدود ۳۲ درصد خانوارها برای تامین معیشت خود به صیادی و حدود ۱۶ درصد نیز به شکار می پردازند. علاوه بر شکارچیان و صیادان غیررسمی، بخش تعیین کننده درآمدهای حدود ۵۰۰ خانوار از حاشیه نشینان بعنوان آب بندان دار در شش ماه از سال مستقیماً از تالاب تامین می گردد. این در حالی است که موضوع تمام این فعالیت ها مستقیماً با تالاب در ارتباط است و هر گونه تغییر در وضعیت تالاب تاثیر خود را در معیشت و نظام اشتغال این خانوارها نیز نشان می دهد. در زمینه گردشگری روستاهای سیاه درویشان، چمقال، صوفیانده، خمیران، سنگاچین، آبکنار و سیاه خاله سر در این زمینه بیشترین تاثیر را پذیرفته اند. از شاخص های الگوی اکویلیج که موجب پایداری اقتصادی، کالبدی، زیستی و جمعیتی با توجه به اطلاعات بدست آمده از ۱۵ روستای مورد نظر نشان داد که خوداتکایی جامعه روستای و مهاجرت به داخل روستائیان باعث پایداری متوسط در روستاهای مورد مطالعه شده است (جدول ۴).

جدول ۴

وضعیت شاخص های الگوی اکویلیج در روستاهای مورد مطالعه

رتبه	سطح پایداری	شاخص	ابعاد
۳	پایداری متوسط	نحوه دفع زباله روستا	اکولوژیکی
۱	پایداری ضعیف	نحوه دفع فاضلاب روستا	
۱	پایداری ضعیف	پوشش گیاهی روستا	
۳	پایداری متوسط	تلاش جهت حفظ تالاب	اقتصادی
۱	پایداری ضعیف	شاغلین بخش گردشگری	
۱	پایداری ضعیف	تقویت اقتصاد محلی	
۳	پایداری متوسط	خوداتکایی جامعه روستایی	جمعیتی
۳	پایداری متوسط	مهاجرت روستاییان	
۳	پایداری متوسط	مشارکت اهالی در حفظ اکولوژی روستا و تالاب	
۵	پایداری خوب	تعلق خاطر به ماندن در روستا	

پایداری اکوسیستم تالاب نیز به الگوی زیست جوامع حاشیه بستگی دارد. حال سوال اصلی در این پژوهش این بوده که سطح پایداری ابعاد الگوی اکویلیج^۱ در حاشیه اکوسیستم تالاب انزلی چگونه است؟ در منطقه مورد مطالعه الگوی زیست جوامع روستایی حاشیه تالاب عمدتاً ناپایدار است، از این رو ادامه حیات پایدار آن‌ها مستلزم تجدید نظر می‌باشد الگوی اکویلیج، مدل مناسبی را برای زندگی با شیوه پایدار از لحاظ زیست محیطی فراهم می‌کند و برای برنامه‌ریزی و بازسازماندهی سکونتگاه‌های روستایی بسیار کاربردی است. از آنجا که فلسفه وجودی الگوی اکویلیج تلاش برای نزدیک تر کردن معیشت انسان به محیط است، سعی می‌کند با اجرای مدیریت پایدار منابع علاوه بر تهیه معیشت انسانی گونه‌های طبیعی را نیز حفظ کند. تخریب محیط زیست جانوران آبی و پرندگان مقیم تالاب از طریق شکار و صید و نیز سوء مدیریت‌های صورت گرفته در ادوار گذشته محیط زیست، استفاده نکردن از پتانسیل بالقوه تالاب در زمینه ایجاد اشتغال پایدار و همسو با محیط زیست در روستاهای حاشیه‌ای آن همگی گویای این مطلب است که الگوی اکویلیج در روستاهای حاشیه تالاب و به ویژه ۱۵ روستای مورد بررسی در این پژوهش عملیاتی نشده است. از نظر اقتصادی احداث هتل‌ها و مه‌اندیزها در روستاهایی چون آبکنار، سنگاچین و علی آباد موجب ایجاد شغل برای برخی شده است، همچنین احداث کلبه‌های آبی و نیز وجود قایق برای تردد و حمل گردشگران در زمینه گردشگری موجب کسب درآمد برای روستاییان بوده، صید ماهی و شکار پرندگان نیز از جمله مشاغل است که به صورت فصلی برخی از روستاییان حاشیه تالاب به آن مبادرت دارند و دامداری و استفاده از نی جهت صنایع دستی از دیگر مواهب و تغییراتی است که در برخی از روستاها صورت می‌گیرد، اما در روستاهای مورد پژوهش تامین بسیاری از نیازهای غذایی ساکنان، توسعه فعالیت‌های اشتغال و کسب و کار، گسترش خدمات، و تامین کالاهای مورد نیاز ساکنان در روستا که از اهداف خوداتکایی جامعه با الگوی اکویلیج است، در روستاهای حاشیه تالاب انزلی دیده نمی‌شود. این تحقیق نشان داد که بیشترین زمین‌های زراعی زیر کشت که کشاورزی پایداری تری دارند و نیز از اقتصاد پویاتر برخوردار می‌باشند شامل روستای سیاه درویشان از روستای شهرستان صومعه سرا و بعد از آن روستاهای صویان ده (صومعه سرا) و آبکنار از روستاهای بندر انزلی می‌باشند. بر اساس مطالعات میدانی انجام شده در مورد روستاها مشخص شد که بخش عمده‌ای از جمعیت فعال این روستاها متأثر از زمین‌های کشاورزی به فعالیت‌های کشاورزی مشغول می‌باشند. همچنین فعالیت‌های اقتصادی روستاهای اطراف تالاب بر علاوه بر کشاورزی و برپایه دامپروری نیز استقرار یافته است. از جمله شغل‌هایی که بیشتر رونق یافته‌اند کشت گلخانه‌ای و کشت توت فرنگی توسعه پیدا کرده است، که این کار موجب توسعه پایدار اقتصادی در محدوده روستاهای مورد مطالعه می‌باشد. همچنین بررسی‌های حاضر نشان داد که تعداد گردشگران نسبت به ۱۰ سال گذشته در ۷۳/۳ درصد از روستاها روند افزایشی داشته، و بیشترین شاغلین بخش گردشگری در دو روستای شیل سر و بهمیر با بیشترین درآمد در این بخش را به خود اختصاص داده‌اند (نزدیک به ۴۰ درصد). همچنین پژوهش حاضر نشان داد که داشتن قایق سواری و داشتن خانه‌ها و مکان‌های گردشگری برای امرار و معاش کشاورزان حاشیه تالاب از اهمیت بیشتری برخوردار بوده و در پایداری و توسعه درآمد موثر نقش مهمی را ایفا می‌کنند. در این ارتباط بیشترین درصد خانوارهای که درآمدشان وابسته به تالاب می‌باشد شامل روستاهای بهمیر، گاز گیشه از توابع شهرستان صومعه سرا و شیل سر از توابع بندر انزلی و بعد از آن‌ها روستاهای سنگاچین و خمیران از توابع بندرانزلی بوده است.

منابع

- اعظمی موسی و شانازی، کاروان. (۱۳۹۷). تحلیل تأثیرات تالاب زریوار مریوان بر دارایی‌های معیشتی خانوارهای روستایی حاشیه تالاب، *جغرافیا و توسعه*، ۵۱ (۲)، ۲۶-۴۲.
- بریمانی، فرامرز؛ راستی، هادی؛ رئیسی، اسلام و محمدزاده، مسعود. (۱۳۹۵). تحلیل عوامل جغرافیایی مؤثر بر معیشت خانوار در سکونتگاه‌های روستایی مورد شناسی: شهرستان قصرقند. *جغرافیا و آمایش شهری و منطقه‌ای*، ۱۸ (۱)، ۸۵-۹۶.
- پاپلی یزدی، محمد حسین و ابراهیمی، محمد امیر. (۱۳۸۱). *نظریه‌های توسعه روستایی*. تهران: انتشارات سمت، (سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها).
- رفیع پور، فرامرز. (۱۳۶۹). *جامعه روستایی و نیازهای آن*. شرکت سهامی انتشار، چاپ اول.
- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان گیلان. (۱۳۹۵). *سالنامه آماری استان گیلان*، معاونت آمار و اطلاعات. ۵۱ صفحه.

¹ Eco village Model

- سجاسی قیداری، حمداله؛ صادقلو، طاهره و شکوری فرد، اسماعیل. (۱۳۹۵). سنجش سطح دارایی های معیشتی در مناطق روستایی با رویکرد معیشت پایدار (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان تایباد). *مجله پژوهش و برنامه ریزی روستایی*، ۵(۱)، ۱۹۷-۲۱۶.
- شهبازی، اسماعیل. (۱۳۹۷). *جستارهایی از ترویج در توسعه روستایی، درآمدی بر توسعه روستایی*. تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
- ضیایی، محمود و ترابیان، پونه. (۱۳۸۹). سنجش سطح قابل قبول اثرات منفی اجتماعی گردشگران بر جوامع محلی در ایران؛ مورد مطالعه: سکونتگاههای روستایی حوزه تالاب پریشان. *فصلنامه جغرافیا*، ۲۷، ۲۰۵-۲۲۵.
- عامری سیاهویی، حمیدرضا؛ رستم گورانی، ابراهیم و بیرانوندزاده، مریم. (۱۳۹۰). سنجش درجه پایداری و توسعه روستایی در بخش شهاب شهرستان قشم. *نگرش های نو در جغرافیای انسانی*، ۳(۴)، ۱۷۷-۱۵۹.
- کریمی دهکردی، اسماعیل و انصاری، افشین. (۱۳۹۱). تأثیر طرح های منابع طبیعی بر معیشت پایدار خانوارهای روستایی در شهرستان زنجان. *مجله علمی و پژوهشی فناوری های نوین کشاورزی*، ۵(۲)، ۱۳۶-۱۰۷.
- منشی زاده، رحمت الله، بیژن رحمانی و ملکی، لطف الله. (۱۳۹۳). عملکرد مدیریت نوین روستایی در پایداری اقتصادی سکونتگاههای روستایی (روستاهای پیرامون اردبیل). *فصلنامه جغرافیا*، ۴۰، ۱۴۶-۱۳۳.
- مولایی هسجین نصراله، دادرش حسن. (۱۳۹۲). تحلیل اهمیت اجتماعی و اقتصادی روستاهای حاشیه تالاب بندر انزلی. *مطالعات برنامه ریزی سکونتگاه های انسانی*، ۲۵(۸)، ۱-۱۶.
- نظری دوست، علی. (۱۳۸۹). حفاظت از تالاب. سازگاری با تغییرات اقلیمی، طرح حفاظت از تالاب. ایران، ویژه نامه روز جهانی تالاب ها، بولتن شماره ۷.
- Bell, S., & Morse, S. (2013). *Measuring sustainability: Learning from doing*. Routledge.
- Birkmann, J. (2000). Nachhaltige raumentwicklung im dreidimensionalen nebel. *UVP-report*, 3(2000), 164-167.
- Clarkson, B. R., Ausseil, A. G. E., & Gerbeaux, P. (2013). Wetland ecosystem services. *Ecosystem services in New Zealand: conditions and trends*. Manaaki Whenua Press, Lincoln, 192-202.
- DFID. (2000). *Sustainable livelihoods guidance sheets*. London UK: DFID.
- Ellis, F., & Allison, E. (2004). *Livelihood diversification and natural resource access*. FAO, *Livelihood Support Programme (LSP)*. Working Paper 9. FAO, Rome.
- Fang, Y. P. (2013). The effects of natural capital protection on pastoralist's livelihood and management implication in the source region of the Yellow River, China. *Journal of Mountain Science*, 10(5), 885-897.
- Inskip, E. (1991). *Tourism planning: An integrated and sustainable development approach*. John Wiley & Sons.
- Kesianin, Ahmad (2017). Environment and its diversity, Department of Environment and Sustainable Development, Pars Oil Journal.
- Lamsal, P., Pant, K. P., Kumar, L., & Atreya, K. (2015). Sustainable livelihoods through conservation of wetland resources: a case of economic benefits from Ghodaghodi Lake, western Nepal. *Ecology and Society*, 20(1).
- McIntyre, G. (1993). *Sustainable tourism development: guide for local planners*. World Tourism Organization (WTO).
- Mulatu, K., Hunde, D., & Kissi, E. (2015). Socio-economic impacts of wetland cultivation in South-Bench, Southwest Ethiopia. *African Journal of Agricultural Research*, 10(8), 840-848.
- Mwakaje, A. G. (2009). Wetlands, livelihoods and sustainability in Tanzania. *African Journal of Ecology*, 47, 179-184.
- Singh, R. K. (2012). An overview of sustainability assessment methodologies. *Ecological Indicators*. pp.281-299. Journal homepage: www.elsevier.com/locate/ecolind.
- Zenteno, M., Zuidema, P. A., de Jong, W., & Boot, R. G. (2013). Livelihood strategies and forest dependence: New insights from Bolivian forest communities. *Forest Policy and Economics*, 26, 12-21.

References

- Ameri Siahoui, H.R.; Rostam Gorani, E. & Biranvandzadeh, M. (2011). Assessing the degree of sustainability and rural development in Shahab section of Qeshm city. 3 (4):159-177. (in Persian).

- Azami, M. & Shanazi, K. (2018). The impacts of Zarivar wetland on the livelihood assets of rural households. *Geography and Development*, 51 (2):42-26. (in Persian)
- Bell, S., & Morse, S. (2013). *Measuring sustainability: Learning from doing*. Routledge.
- Berimani, F., Rasti, H.; Raisi, I. & Mohammadzadeh, M. (2015). Analysis of geographical factors affecting household livelihood in rural settlements Case study: Qasr Ghand city. *Journal of Geography and Urban-Regional Planning* 18 (1), 96-85. (in Persian)
- Birkmann, J. (2000). Nachhaltige raumentwicklung im dreidimensionalen nebel. *UVP-report*, 3(2000), 164-167.
- Clarkson, B. R., Ausseil, A. G. E., & Gerbeaux, P. (2013). Wetland ecosystem services. *Ecosystem services in New Zealand: conditions and trends*. Manaaki Whenua Press, Lincoln, 192-202.
- DFID. (2000). *Sustainable livelihoods guidance sheets*. London UK: DFID.
- Ellis, F., & Allison, E. (2004). *Livelihood diversification and natural resource access*. FAO, *Livelihood Support Programme (LSP)*. Working Paper 9. FAO, Rome.
- Fang, Y. P. (2013). The effects of natural capital protection on pastoralist's livelihood and management implication in the source region of the Yellow River, China. *Journal of Mountain Science*, 10(5), 885-897.
- Inskeep, E. (1991). *Tourism planning: An integrated and sustainable development approach*. John Wiley & Sons.
- Karami Dehkordi, I. & Ansari, A. (2012). The effect of natural resource projects on sustainable livelihoods of rural households in Zanjan city, *Journal of Modern Technology in Agriculture*, 5(2):107-136. (in Persian).
- Kesianin, Ahmad (2017). Environment and its diversity, Department of Environment and Sustainable Development, Pars Oil Journal.
- Lamsal, P., Pant, K. P., Kumar, L., & Atreya, K. (2015). Sustainable livelihoods through conservation of wetland resources: a case of economic benefits from Ghodaghodi Lake, western Nepal. *Ecology and Society*, 20(1).
- McIntyre, G. (1993). *Sustainable tourism development: guide for local planners*. World Tourism Organization (WTO).
- Molaei Hashjin N. & Judge H. (2013). Analysis of social and economic importance of villages around Bandar Anzali wetland. *Journal of the Studies of Human Settlement Planning*. 25 (8):1-16. (in Persian).
- Monshizadeh, R., Rahmani B. & Maleki, L. (2014). The performance of modern rural management in the economic sustainability of rural settlements (villages around Ardabil). *Geography Quarterly*, 12(40):133-146. (in Persian).
- Mulatu, K., Hunde, D., & Kissi, E. (2015). Socio-economic impacts of wetland cultivation in South-Bench, Southwest Ethiopia. *African Journal of Agricultural Research*, 10(8), 840-848.
- Mwakaje, A. G. (2009). Wetlands, livelihoods and sustainability in Tanzania. *African Journal of Ecology*, 47, 179-184.
- Nazari Doost, A. 2010. Wetland protection. Compatibility with climate change, wetland conservation plan. Iran, World Wetlands Day Special Issue, *Bulletin*, No. 7.
- Papli Yazdi, M. H. & Ebrahimi, M. A. (2002). *Rural Development Theories*, Samat Publications. Tehran: (Organization for the Study and Compilation of University Humanities Books). (in Persian)
- Rafipour, F. (2017). *Rural community and its needs*. Anteshar Co., first edition. Gilan Management and Planning Organization. (2016). Statistical yearbook of Gilan province, Deputy of Statistics and Information. 51 pages.
- Sajasi Qeydari, H.; Sadeghloo, T. & Shakoori Fard, I. (2015). Assessing the level of livelihood assets in rural areas with a sustainable livelihood approach (Case study: villages of Taybad city). *Journal of Research and Rural Planning*, 5 (1), 216-197. (in Persian).
- Shahbazi, I. (2018). *Essays on promotion in rural development, an introduction to rural development*, Tehran: Shahid Beheshti University Press.
- Singh, R. K. (2012). An overview of sustainability assessment methodologies. *Ecological Indicators*. Pp.281-299. Journal homepage:www.elsevier.com/locate/ecolind.
- Zenteno, M., Zuidema, P. A., de Jong, W., & Boot, R. G. (2013). Livelihood strategies and forest dependence: New insights from Bolivian forest communities. *Forest Policy and Economics*, 26, 12-21.

Ziaei, M. & Torabian, P. (2010). Assessing the acceptable level of negative social effects of tourists on local communities in Iran; Case study: Rural settlements of Parishan Wetland, *Geography Quarterly*, 27:205-225. (in Persian).

How to Cite:

Majidi, B., Qureshi, M., Amar, T., Molaie Hashjin, N., Rezaei, P. (2021). Analysis of the effects of Anzali Wetland on the economic stability of villages around Anzali Wetland. *Geographical Engineering of Territory*, 5(2), 451-465.

ارجاع به این مقاله:

مجیدی شیل سر، بهزاد، قرشی، محمدباسط، آمار، تیمور، مولائی هاشجین، نصرالله و رضائی، پرویز. (۱۴۰۰). تحلیل اثرات تالاب انزلی در پایداری اقتصادی روستاهای حاشیه تالاب انزلی. *مهندسی جغرافیایی سرزمین*، ۵(۲)، ۴۵۱-۴۶۵.